

Vantaan kaupungin lausunto hallituksen koulutuspoliittisesta selonteosta: tavoitteena turvata koulutuksen saavutettavuus, laatu ja tasa-arvo

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Vantaan kaupunki toteaa, että selonteko on kattavasti laadittu ja tarkastelee hyvin keskeisiä koulutuspoliittisia haasteita tulevaisuudessa. Selonteon lähtökohdissa on kuvattu kattavasti ajassamme näkyviä muutosvoimia, jotka vaikuttavat koulutusalaan ja ympäröivään yhteiskuntaan.

On hyvä, että vapaa-ajan toimialan tehtävät - kulttuuri, liikunta ja nuorisopalvelut – ja näiden yhteistyö muun sivistystoimen peruspalveluiden kanssa on nostettu esiin, kun kuvaillaan sote-uudistuksen jälkeen uudistuvan kunnan merkittävimpiä toimintoja ja palveluita.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Visio / tavoitetila on hyvin asetettu. Visiossa on painavasti otettu kantaa vahvan koulutuksellisen tasa-arvon puolesta. Myös hyvinvointi koulutuksen peruskivenä nostetaan hyvin esiin. Suomalaisen koulutuksen tiivis yhteys kansainvälisyyteen on erittäin tärkeää. Jo visiossa olisi hyvä nostaa esiin, että vahvasti eriytyvä yhteiskunta tarvitsee eriytyviä ratkaisua. Kuntien haasteet koulutuksen järjestäjinä tulevat olemaan hyvin erilaisia. Tämä tulee huomioida niin lainsäädännössä, resursseissa kuin informaatio-ohjauksessa. Enää ei selvitä ”samaa kaikille” -periaatteella.

Vantaan kaupunki pitää koulutuspoliittisen selonteon luonnoksessa esitettyä visiota kannatettavana ja sen yksityiskohtia hyvin mietittyinä. ”Kaikilla on oikeus oppia ja kasvaa sekä saada tarvitsemansa tuki ja ohjaus.” Visiossa esitetyt yhdenvertaisuus- ja monimuotoisen sivistyksen periaatteet ovat hyviä tavoitteita. Yksikään toimija ei voi saavuttaa visiota yksin. Vision toteutumiseksi tarvitaan monialaista osaamista ja vahvaa yhteistyötä lapsen ja nuoren lähiverkoston kanssa.

Olisi kuitenkin syytä tuoda enemmän esiin myös vapaan sivistystyön roolia koulutuksen kentässä ja erityisesti elinikäisen osaamisen yhtenä mahdollistajana. Suuri puute visiossa on se, että aikuisten perusopetus ei näy lainkaan.

Digitaalisen oppimisen ympäristöt, oppimisalustat ja ratkaisut ovat tässä ajassa korostuneet. Niiden innovointiin ja resurssointiin on tulevaisuudessa kiinnitettävä entistä parempaa huomiota, jotta monimuotoinen opiskelu ja oppiminen kaikilla tasoilla mahdollistuu.

Vantaan kaupunki pitää hyvänä, että koulutus on maksutonta ja takaa näin mahdollisuuden kaikille oppijoille. Myös resurssien kohdentaminen haastavassa tilanteessa oleville nuorille on perusteltua ja kustannustehokasta. Tuen tulisi olla riittävän pitkäkestoista ja kynnyksetöntä, koska väestön ikääntymisen myötä yhtäkään nuorta ei ole varaa menettää.

Vantaa muistuttaa, että koulutuspoliittiselle selonteolle laadittavasta toimeenpanosuunnitelmasta saattaa muodostua kentän kannalta merkittävämpi ja linjaavampi dokumentti kuin tämä selonteko. On tärkeää, että myös toimeenpanosuunnitelmasta saadaan antaa lausunto.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Vantaa kaupunki pitää tärkeänä, että selonteossa on huomioitu tarve selvittää kotihoidon tukijärjestelmän vaikutusta varhaiskasvatukseen osallistumiseen. Erittäin hyvä on, että palveluohjausta neuvolasta varhaiskasvatukseen vahvistetaan.

Pidämme kannatettavana, että opiskeluhuollon palvelut laajenisivat koskemaan myös varhaiskasvatusta. Lasten ja nuorten tuki- ja hyvinvointipalvelujen ennaltaehkäisevä toiminta ja nopea reagointi nouseviin tarpeisiin edellyttävät riittäviä resursseja ja sitovia mitoituksia opiskeluhuollon palveluihin

Vantaan kaupunki ehdottaa, että koulutuspoliittisessa selonteossa tulisi huomioida nyt käynnistyvä kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu.

Selonteon toimenpiteissä ei ole mainittu Liikkuva päiväkotitoimintaa, jonka avulla voidaan vaikuttaa lasten ja perheiden fyysiseen aktiivisuuteen. Varhainen vaikuttaminen on tutkitusti hyvä tapa lisätä lasten ja perheiden hyvinvointia. Vantaan kaupunki ehdottaa, että valtakunnallinen Liikkuva varhaiskasvatus -toiminta vakiinnutetaan jokaiseen päiväkotiyksikköön tukemaan lasten fyysisistä, motorista, sosiaalista ja kognitiivista kehitystä. Liikkuva varhaiskasvatus -toiminnan avulla päiväkodit saavat konkreettisia keinoja lisätä arkeen monipuolisia aktiivisuutta lisääviä toimia, jotka tukevat lasten tervettä kasvua ja kehitystä sekä antavat myös perheille työkaluja kohti aktiivista ja liikunnallista perhe-elämää. Toimenpiteissä ei ole myöskään mainittu tutkimusten hyödyntämistä lasten ja nuorten hyvinvoinnin sekä fyysisen aktiivisuuden seuraamisessa. Ehdotamme saatavilla oleva tutkimustiedon hyödyntämistä (esim. Move! -mittaukset, Kouluterveyskysely, Tea-viisari, Nykytilanarviointi työkalu) ja että kehitetään toimenpiteitä tutkitun tiedon pohjalta sekä annetaan työkaluja näiden käyttöön. Kirjataan lasten ja nuorten harrastusmahdollisuudet ja toteutetaan Suomen mallin –rahoituksen avulla jokaiselle lapselle ja nuorelle harrastus. Harrastustoiminnan ja liikkumisen kautta inklusio on mahdollista ja tämä ennalta ehkäisee myös syrjäytymistä, yhteisessä harrastuksessa kielen oppiminen on luontaista toimintaa.

Ohjauksen näkökulma

Oppilaanohjauksen vahvistaminen osana oppivelvollisuuden laajentamista ja Oikeus oppia -ohjelmaa on tarpeen kaikilla kouluasteilla. Perusopetuksessa huomio tulisi kiinnittää myös koko koulu ohjaa -ajattelun tukemiseen ja vahvuuspedagogiikkaan. Näillä tuettaisiin omalta osaltaan oppimistulosten parantamisen tavoitetta tukemalla oppilaiden oppimisstrategioiden vahvistumista, aktiivista toimijuutta ja itsetuntemusta. Koko koulu ohjaa -ajattelun toteutumista tulisi tukea luokan- ja aineenopettajien täydennyskoulutuksella.

Jo perusopetuksessa tulisi mahdollistaa entistä yksilöllisemmät opintopolut ja tiivistää yhteistyötä työelämän kanssa esimerkiksi erilaisten työelämäpainotteisten oppimisen mallien sekä koko koulu ohjaa -ajattelun vahvistamisen kautta. Nämä tukisivat mm. oppilaiden valmiuksia tehdä jatko-opintopäätöksiä ja siirtyä jatko-opintoihin ja muuttuvaan työelämään sekä erityisesti maahanmuuttajataustaisten nuorten kotoutumista ja kielitaidon kehittymistä.

Vantaan kaupunki pitää hyvänä yhtäläisiä velvoittavia laatutavoitteita, kunhan ne edistävät kehittävää arviointikulttuuria. Lisäksi tiedolla johtamisen näkökulmasta päätöksenteossa hyödynnettävää tietopohjaa on tärkeää kehittää kokonaisintegraatiota tukevaksi valtakunnalliseksi ratkaisuksi. On tärkeää, että laatutavoitteita ja niiden toteutumista kuvaavia indikaattoreita laaditaan yhteistyössä kuntakentän kanssa. Vapaan sivistystyön tiedonhallinnan viitekehys on hyvin erilainen kuin esi- ja perusopetuksessa, ja täten viitekehysten laatimiseen on syytä kutsua mukaan kentän edustus.

Aikuisten perusopetus tulee nostaa näkyviin perusopetusta käsittelevässä luvussa vähintäänkin maininnalla, että kaikki perusopetuksesta esitetty koskee myös aikuisten perusopetusta. Toimenpiteissä ei mainita riittävästi opetustoimen ja vapaa-ajan palveluiden entistä parempaa yhteistyötä yhtenä ratkaisumallina tavoitteiden saavuttamiseen. Varhaiskasvatuksen, kodin ja koulun yhteistyö perheiden ja sen kautta lasten kasvun tukemisessa on ensisijaisen tärkeää. Vapaa-ajan palveluilla (kulttuuri, liikunta, kirjastot, vapaa sivistystyö) on tässä mahdollisuus ja avainasema. Yksi mahdollinen toimenpide olisi myös yhtenäisen kulttuurikasvatussuunnitelman (ja liikuntapalveluiden vastaavan) käyttöönotto varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen.

Selonteossa ei mainita Liikkuva koulu toimintaa, joka on tukenut lasten ja nuorten fyysistä aktiivisuutta kouluissa sekä yhteisöllisyyttä. Vantaan kaupunki ehdottaa, että valtakunnallinen Liikkuva koulu -toiminta vakiinnutetaan osaksi suomalaista perusopetusta tukemaan varhaiskasvatuksessa opittua liikunnallista ja aktiivista elämäntapaa. Liikkuva koulu -toiminnan kautta tuetaan lasten ja nuorten kouluviihtyvyyttä, aktiivisuutta, yhteisöllisyyttä sekä mahdollistetaan monipuolinen oppimista tukeva ympäristö

S2-opetuksen kehittämisohjelma

Vantaan kaupunki kannattaa (S2) -opetuksen kehittämisohjelman käynnistämistä 2021–2023 kuitenkin siten, että ohjelmassa huomioidaan lasten ja nuorten monikielisuuden hyödyntämisen kokonaisuus monipuolisemmin. Oppimispoluissa tulee vahvemmin huomioida lasten ja nuorten kielten, kulttuurien ja katsomusten kokonaisuus identiteettien rakentumisessa.

Kehittämisohjelma on hyvin tarpeellinen, ja tulee huomioida, että se on riittävän pitkäkestoinen, jotta myös tuloksia voidaan arvioida. On tärkeää, että kehittämisohjelma kattaa kaikki kouluasteet, mukaan lukien aikuisten perusopetuksen, perusopetukseen valmistavan opetuksen ja toiselle asteelle valmentavat koulutukset (Valma, Luva). Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että oppilaat ja opiskelijat ovat yhdenveroisessa asemassa erilaisissa oppilaitoksissa ja pienissä vs. suurissa kunnissa. Arvioinnin tulee olla yhdenvertaista niin, että eri oppilaitosten antamat arvioinnit ovat vertailukelpoisia. Suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen tulee olla niin laadukasta, että perusopetuksen päättövaiheessa opiskelijalla on toisella asteella tarvittava kielitaito.

Esityksessä mainittu suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen kehittämishanke on varmasti hyvä toimenpide, mutta todennäköisesti se ei ole riittävä. Tukea tarvitaan myös muiden oppiaineiden opiskeluun sekä opiskelun nivelvaiheisiin. Tärkeää on ottaa laajasti käyttöön kielitieteiset opetusmenetelmät, lisätä oppilaan omakielistä tukea ja vahvistaa oppilaan oman äidinkielen taitoa, jotka kaikki yhdessä luovat vahvan pohjan oppimiselle ja edistymiselle suomen- tai ruotsinkielisessä opetuksessa. Resursseja tulisi ohjata myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisten opettajien ja ohjaushenkilöstön koulutukseen.

Maahanmuuttajien perusopetukseen valmistavan opetuksen tulisi olla opetuksen järjestäjien osalta nykyistä velvoittavampaa. Nivelvaihe valmistavasta opetuksesta perusopetukseen vaatii erityisiä tukitoimia, sillä esimerkiksi valmistavan opetuksen tavoitetaso opetuskielessä ja perusopetuksessa vaadittava osaamistaso eivät vastaa toisiaan. Nämä tukitoimet tulisi varmistaa myös rahoituksen osalta. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää yläkouluikäisinä maahan tulleiden oppilaiden koulutuspolkuun. Suomen tai ruotsin kielen oppiminen ja peruskoulun oppimäärän suorittaminen ei useinkaan ole mahdollista näin lyhyessä ajassa. Opiskelun sujuvaa jatkumista ja perusopetuksen loppuun saattamista esimerkiksi aikuisten perusopetuksen puolella on tuettava nykyistä paremmin. Toimenpiteitä vaativat esimerkiksi lasten ja nuorten perusopetuksen ja aikuisten perusopetuksen

tuntijakojen yhdenmukaistaminen, osaamisen ja hyväksilukemisen periaatteet sekä arvioinnin periaatteiden kirkastaminen. Oppivelvollisuuden ylittäneelle nuorelle pitäisi turvata oikeus perusopetuksen suorittamiseen, mikä tarkoittaisi käytännössä tämän koulutustehtävän muuttamista opetuksen järjestäjää velvoittavaksi.

Lukutaito

Lukutaito on kaiken oppimisen perusedellytys ja sen tulee ehdottomasti koskea myös aikuisten perusopetusta sekä vapaan sivistystyön järjestämään kotoutumiskoulutusta. Lukutaitoa edistävissä toimenpiteissä tulee huomioida, että perusopetuksen kaikille luokkatasoille tai aikuisten perusopetukseen saattaa osallistua juuri maahan tulleita oppilaita ja opiskelijoita, jotka ovat luku- ja kirjoitustaidottomia. Lisäresursseja on ohjattava myös näille oppijoille.

Lukutaidon rinnalla olisi tärkeä käyttää sanoja monilukutaito, medialukutaito ja kulttuurikompetenssi. Aktiiviseen kansalaisuuteen tarvittavien lukutaitojen erilainen kirjo on tällä vuosituhanella jo hyvin laaja ja kattaa enemmän kuin pelkän kielitaidon tai verbaalisen lukutaidon. Jotta tavoiteltu korkean osaamisen vaade toteutuisi, tulisi vahvistaa oppimaan oppimisen taitoja ja poistaa oppimaan oppimisen esteitä. Esimerkiksi toisenlainen, non-formaali oppimisympäristö voi tukea nuoren opiskelua. Tällaisia tiloja ovat muun muassa nuorisotilat.

Nuorten kohdalla koulu- ja oppilaitosnuorisotyö voi mahdollistaa oikea-aikaisen tunnistamisen, puuttumisen ja palveluohjauksen. Nuorisotyö voi yhtenä toimijana tukea koulun kasvatustehtävää ja olla mukana haastavien ja monisyisten ongelmien ratkaisijana. Tällaisia ovat muun muassa kiusatuksi tuleminen ja yksinäisyys, jotka korostuvat nuorten aikuisten palveluissa myöhemmin. Yhteisen tiedon ja asiantuntijuuden jakaminen mahdollistuu matalan kynnyksen moniammatillisella yhteistyöllä.

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen rahoitus

Vantaan kaupunki pitää kannatettavana varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetus lainsäädännön uudistamista kokonaisuutena, joka mahdollistaisi nykyistä paremmin esimerkiksi tuen järjestelyihin liittyvät eheät ja joustavat oppimispolut.

Vantaan kaupunki pitää erittäin hyvänä ehdotuksena sitä, että rahoituksen painopistettä siirretään perusrahoitukseen ja pitkäjänteisen kehittämisen tukemiseen jatkuvien avustushakujen sijaan. Muutos edistäisi kehittämistyön jatkuvuutta ja sitomista strategiatyöhön. Lisäksi Vantaan kaupunki pitää tärkeänä, että rahoitusjärjestelmän uudistamisessa huomioidaan nykyistä tehokkaammin kuntien eriytyvät olosuhteet. Erityisesti kuntien, joiden lapsi- ja oppilasmäärät kasvavat, tulee huomioida rahoituksessa. Kunnilla on vastuu erityisesti kasvatus- ja oppimisen toimialan vaatimien investointien rahoittamisesta sosiaali- ja terveystoimen toimintojen muuttuvassa tilanteessa. Muutoksessa tulee varmistaa, että perusrahoitukseen siirrettävä rahoitus tulee suoraan oppilaitosten hyödynnettäviksi kuten esimerkiksi vapaassa sivistystyössä avustukset nyt tulevat.

Lisäksi Vantaan kaupunki kannattaa sitä, että myönteisen erityiskohtelun rahoitus vakiinnutetaan. Tässä yhteydessä on erittäin tärkeää myös huomioida pääkaupunkiseudun ja muiden suurten kaupunkien erityiset haasteet maahanmuuttajataustaisten koulutuksen järjestämisessä

Rahoituksen painopisteen muutos avustusrahoituksesta kohti perusrahoitusta ja pitkäjänteisen kehittämisen tukemista suuntaa resursseja avustusten hallinnoinnista kehittämistyöhön ja

mahdollistaa kehittämistyön jatkuvuuden sekä kehittämistoiminnan kautta luodun toiminnan vakiinnuttamisen nykyistä paremmin. Rahoituksen ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys ovat edellytyksiä koulutukselle ja tutkimukselle asetettavien tavoitteiden saavuttamiseksi.

Pirstaleinen rahoitusjärjestelmä ei palvele nuorisotyön näkökulmasta. Sillä voidaan kehittää erilaisia menetelmiä, mutta muun muassa pidempikestoiseen koulunuorisotyöhön tulisi turvata riittävät resurssit, kuten selonteossa todetaan. Nuorisotyöllä kouluissa ja oppilaitoksissa on perusteltu paikkansa nuoren rinnalla kulkijana ja se tukee nuoren koulunkäynnin lisäksi nuoren arjen hallintaa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Selonteossa korostetaan toisen asteen koulutuksen toimintaedellytysten turvaamista ja koko maan kattavan saavutettavuuden varmistamista, jota varten käynnistetään kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen uudistamisohjelma. Ohjelmalle asetetaan valtakunnalliset tavoitteet, mutta se toteutetaan alueelliset erityispiirteet huomioon ottaen. Toteutettavat ratkaisut voivat olla erilaisia maan eri alueilla, ja ne voivat toteutua eritahtisina. Tämä on erityisen tärkeää pääkaupunkiseudulla, jossa on otettava huomioon väestömuutokset, alueen väestön koulutustaso, maahanmuutto ja alueen elinkeinorakenne. Selonteossa korostetaan pienenevän väestöpohjan alueiden vaikea kustannusrakenne, joka tulisi ottaa huomioon valtionosuuden määräytymisperusteissa. Toisaalta valtionosuuden määräytymisperusteissa tulee korostaa erityisesti pääkaupunkiseudun roolia maahanmuuttajaväestön koulutustarpeissa.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisessä mainitut toimenpiteet ovat pääosin kannatettavia, mutta ne edellyttävät riittävää resurssointia. Vantaan kaupunki pitää kannatettava lisätä lukio-opintojen ja ammatillisten opintojen yhdistämisen lisäämistä. Vantaan kaupunki ei sen sijaan kannata yhteisten tutkinnonosien määrän lisäämistä ammatillisessa koulutuksessa, koska opiskelijoilla olisi jatkossa mahdollista aiempaa joustavammin yhdistellä lukio-opintoja ja ammatillisia opintoja ja täten erityisesti ammatillisia opintoja suorittavilla olisi nykyistä paremmat mahdollisuudet hakeutua korkea-asteen koulutukseen. Erityisen kannatettavana tavoitteena Vantaan kaupunki näkee lainsäädännön uudistamisen siten, että opiskelijoiden oppimista ja osaamista koskevaa tietoa voidaan hyödyntää koulutuksen järjestämisessä ja oppimisen tukemisessa ihmisten tietoturvaa ja -suojaa loukkaamatta.

Työelämän muutoksiin vastaamisen toimenpiteet Vantaa näkee kannatettavina. Vaikuttavuutta ja tavoitettavuutta toisen asteen koulutuksessa edistetään digitaalisten oppimisympäristöjen ja -ratkaisujen kehittämisellä sekä työelämäyhteistyön tiivistämisellä. Vantaa pitää kannatettavana tavoitteena myös uusien opetusvälineiden pedagogisesti tarkoituksenmukaista käyttöä sekä kaikkien opiskelijoiden tarpeiden mukaisten oppimispolkujen huomioimista. On kuitenkin huomioitava, että tavoite edellyttää toteutuakseen opetushenkilöstön laajamittaista koulutusta ja siihen panostamista. Myös tilojen, laitteiden ja henkilöstön yhteiskäyttö on kannatettavaa ja kestävä toimintatavan mukaista

Vantaan näkee, että ajasta ja paikasta riippumaton koulutus on kannatettavaa erityisesti ammatillisessa uudelleen koulutuksessa. On kuitenkin huomioitava, että selonteossa mainittu nuorille tärkeä yhteisön tuki edellyttää riittävää lähiopetusta, jota digitaaliset oppimisympäristöt ja -ratkaisut täydentävät.

Oppivelvollisuuden laajeneminen itsessään ei automaattisesti vähennä toisen asteen koulutuksen keskeyttämistä (erit. ammatillisen koulutuksen keskeyttäminen) vaan se vaatii opiskeluhoito- ja

ohjaushenkilöstön määrän lisäresurssia. Opiskeluhuollon palveluissa digitaalisten menetelmien edelleen kehittäminen ja hyödyntäminen täydentävät palvelukokonaisuutta sekä yksilökohtaisessa että yhteisöllisessä opiskeluhuollossa

Toisen asteen koulutusta käsittelevästä luvusta puuttuu laajempi näkemys siitä, kuinka koulutusasteen yleissivistävä tavoite toteutuu myös taiteen ja kulttuurin kautta. Liikunnan ohella myös taide- ja kulttuuripalvelut toimivat oppimisympäristöinä ja kulttuurikasvatussuunnitelmat tälläkin koulutusasteella tarjoaisivat tasavertaisen oppimisympäristön kaikille opiskelijoille aktiiviseen kansalaisuuteen sekä hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden lisäämiseen. Digitaaliset oppimisympäristöt ja työelämäkumppanuus eivät riitä tasapainosten koulutustavoitteiden ja yleissivistyksen saavuttamiseen.

Osa toisen asteen keskeyttäneistä nuorista päätyy nuorten työpajojen asiakkaiksi. Nuorten työpajat mahdollistavat turvallisen yhteisön ja yhdessä oppimisen muun muassa koulutussopimusten muodossa. Lisäksi nuorille aikuisille tarjotaan tukea oppilaitosnuorisotyön avulla. Suurin osa keskeyttämistä tapahtuu muun muassa siksi, että nuorilla on mielenterveysongelmia. Näihin tulisi saada riittävän ajoissa apua ja tukea. Etsivän nuorisotyön näkökulmasta keskeytyksellä olevien nuorten tilanteeseen tulisi puuttua varhaisemmassa vaiheessa ja keskeytyksellä olevien ”asema” tulisi olla selkeä. Nyt tieto ei kulje riittävän nopeasti näistä nuorista ja ongelmat ehtivät kasaantua.

Nuorten työpajoilla ja etsivässä nuorisotyössä korostuu vain peruskoulun päättötodistuksen varassa olevat nuoret, joita on etsivässä työssä 90 prosenttia nuorista ja nuorten työpajoilla 60 prosenttia. Tämä tuen tarpeen keskittyminen ilman toisen asteen tutkintoa oleville nuorille aikuisille kuvaa sitä, että toisella asteella tarvittaisiin nykyistä enemmän yksilöllistä riittävän pitkäkestoista tukea, jota voidaan tarjota nuorelle ja nuoren lähiyhteisölle moniammatillisena, poikkihallinnollisena yhteistyönä.

Lisäksi nivelvaiheessa tulisi varmistaa, että opinnot pääsevät tuetusti alkamaan, jotta keskeyttämisistä ei tule. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä tulisi varmistaa, että vaikka keskeyttämisistä ei tulisikaan samalla tavalla, nuoren opinnot myös etenevät ja nuori saa riittävää moniammatillista tukea niiden edistämiseksi. Oppilaitosten välisten yhdyspintojen yhteistyön tiivistäminen ja nuoren yksilöllisen ohjauksen suunnittelu ja kehittäminen ovat avainasemassa oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvässä valmistelutyössä. Nuorisotyön roolin selkeyttäminen ja vakiinnuttaminen osana koulujen ja oppilaitosten kasvattajayhteisöjä on myös syytä huomioida.

Nuorisotyön näkökulmasta positiivisen erityiskohtelun rahoituksen vakiinnuttaminen palvelee heikoimmassa asemassa olevia nuoria. Nuorisotyön kannalta olisi tärkeää, että koulu on lähipalvelu. Tämä mahdollistaa nuorisotyön näkökulmasta sen, että nuorisotyöntekijät tuntevat alueen nuoren ja tavoittavat heidät paremmin. Nuorten tunteminen ja luottamussuhteen rakentaminen vähentävät muun muassa radikalisoitumista ja lisäävät turvallisuutta. Vapaa-ajalla tarjottavat palvelut muun muassa nuorisotalot tukevat nuoren kielitaitoa, joka on keskeinen tekijä integroitumisessa. Digitaalinen nuorisotyö voi omalta osaltaan lisätä nuorten oppimista vapaa-ajalla. Vapaa-ajalla tapahtuva oppiminen voi tukea merkittävästi nuoren osaamista ja osallisuutta.

Tietopohjien- ja erilaisten datojen yhteiskäyttöä tulisi edistää niin, että niistä saatavaa tietoa hyödynnetään monialaisesti. Valtakunnallinen kouluyhteistyön malli on askel oikeaan suuntaan, mutta poikkihallinnollisen ammattilaisverkoston tulisi voida muokkautua myös paikallisten tarpeiden mukaan.

Toimenpiteissä ei ollut mainittu valtakunnallista Liikkuva opiskelu toimintaa, joka tukee opiskelijoiden hyvinvointia liikunnan ja yhteisöllisyyden kautta. Vantaan kaupunki ehdottaa, että

Liikkuva opiskelu -toiminnan toimenpiteiden vakiinnuttaminen toiselle asteelle turvaa ja antaa mahdollisuuden liikunnallisen ja aktiivisen elämäntavan jatkumisen aikuisuuteen sekä jaksamiseen vaativassa työelämässä. Valtakunnallisen Liikkuva opiskelu -toiminnan tavoitteena on lisätä opiskelijoiden fyysistä aktiivisuutta ja opiskelukykyä kehittämällä oppilaitosten toimintakulttuuria.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

”Vuonna 2030 vähintään 50 % nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon.” Monialainen yhteistyö ja muun muassa nuorisotyön toimijat voivat tukea nuoren koulutuspolkua haluttuun suuntaan nuoren taustasta, sukupuolesta tai tulotasosta riippumatta.

Korkeakoulut-kohdassa ei ole kirjattu hyvinvoinnin edistämistä. Hyvinvoinnin edistämisen nosto olisi äärimmäisen tärkeä lisä kirjaukseen. Ehdotamme Liikkuva opiskelu -toiminnan ulottuminen valtakunnallisesti myös korkeakouluihin tukisi opiskelijoiden arjen fyysistä aktiivisuutta sekä ylläpitäisi niitä opittuja malleja, joita aiemmalla opinpolulla on jo omaksuttu. Toiminta tukisi myös yhteisöllisyyttä ja olisi luonnollinen osa ennalta ehkäisevää toimintaa.

Perusopetuksen ja toisen asteen aikaisen tuen ja ohjauksen avulla huolehditaan siitä, että myös maahanmuuttajataustaisilla opiskelijoilla on yhtäläiset mahdollisuudet hakeutua korkeakouluopintoihin. Koulutuksen laadun ja yhdenvertaisuuden kannalta on tärkeää tukea eri kieli- ja kulttuuritaustaisten henkilöiden kouluttautumista korkea-asteella kasvatuksen ja opetuksen alan tehtäviin.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Vantaan kaupunki näkee, että on myös entistä ennakkoluulottomammin hyödynnettävä luova tieteellinen, taiteellinen ja kulttuurinen toiminta. Myös vapaa sivistystyö tuottaa runsaasti taiteellista ja kulttuurista toimintaa, jonka osallistumiskynnys on hyvin matala.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vantaan kaupunki näkee, että uusien koulutustehtävien lisääminen vapaalle sivistystyölle on rahoitettava siten, että perustehtävän mukainen koulutus ei kärsi rahoituksen siirtymisestä uuden koulutustehtävän hoitamiseen. Rahoitustapa ei saa heikentää annettujen tehtävien menestyksestä hoitamista. On löydettävä tapa/toimenpiteet, jotka tukevat tätä toimintaa.

Vapaan sivistystyön rahoituksen ennakoitavuuden varmistaminen on erittäin kannatettavaa, mutta se ei saa tapahtua siten, että yhä suurempi osa rahoituksesta sitoutuu perusvaltionosuuteen, sillä useimmissa kunnissa valtionosuus ei kohdistu suoraan opistotoimintaan. Sen sijaan kehittämis- ja hankerahoitus on tyypillisesti opiston omaan budjettiin tuloutuvaa.

Kun pyritään vahvistamaan vapaan sivistystyön oppilaitosten edellytyksiä edistää, kehittää ja toteuttaa koulutusta aliedustetuille ryhmille, tämä tarkoittaa samalla väistämättä rahoitusperusteiden uudistamista. Kansalaisopistojen valtionosuus on sidottu suoritteena käytettävään opituntiin. Pelkkien opituntien rahoittaminen ei auta aliedustettujen ryhmien tavoittamista. Siinä työssä tarvitaan hakevan ja tukevan toiminnan sekä ohjauksen lisäresursseja. Tämä voidaan tietysti rahoittaa nostamalla merkittävästi yksikköhintaa.

Lukutaitokoulutuksen asemaa osana maahanmuuttajien koulutusjärjestelmää on hyvä vahvistaa. Koulutuksen riittävyys varmistetaan luomalla koulutukselle selkeä rakenne ja malli sekä laatimalla opetussuunnitelman perusteet. Koulutuksen laatua ja sen yhdenvertaisuutta eri puolilla maata edistetään esimerkiksi antamalla suositus opettajien kelpoisuusvaatimuksista.

Yleinen huomio vapaan sivistystyön toimenpiteistä vuoteen 2040 mennessä: toimenpidelistaus on keskeneräinen, joten tieto jatkuvan oppimisen uudistuksen linjausten sisällöstä puuttuessa, on lausuminen niiltä osin mahdotonta.

Vapaa sivistystyö on huomioitu kovin ohuesti verrattuna koulutusmuodon volyyymiin ja vaikuttavuuteen.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Teknologian muutos edellyttää erittäin paljon uutta osaamista ikääntyvältä väestöltä, jonka osaamisesta on huolehdittava. Erityisesti ikääntyvien osaamisesta on huolehdittava, koska he eivät pysty kerryttämään uutta osaamista enää työnantajan järjestämällä koulutuksella. Heidän itsenäisyytensä ja toimintakykynsä säilymisen kannalta on äärettömän tärkeää, että myös heidän osaamisestaan huolehditaan.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on mahdollisuus tarjota perustaitojen oppimista, mutta koulutusten pitää olla järjestetty siten, että niihin on helppo osallistua. Koulutuskokonaisuuksien pitää palvella siten, että niihin voidaan osallistua huolimatta työllisyys-/elämäntilanteesta.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Vantaan kaupunki pitää erittäin tärkeänä, että varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien saatavuuteen on kiinnitetty selonteossa huomiota. Vantaan kaupunki kuitenkin katsoo, että osaavan henkilöstön saatavuuden parantamiseksi tulisi laatia erityisiä toimenpiteitä alan houkuttelevuuden ja parantamiseksi. Monimuotokoulutuksen järjestämiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Lisäksi Vantaan kaupunki katsoo, että opiskelua tulisi mahdollistaa työn ohella varhaiskasvatuksessa toimiville lastenhoitajan tehtävään kelpoisille opiskelijoille nykyistä enemmän. Monimuotoinen, verkko-opetusta ja lähitapaamisia hyödyntävä koulutus parantaisi opintojen saavutettavuutta ja tavoittaisi siten jo valmiiksi varhaiskasvatustyöhön sitoutuneet hakijat. Monimuotokoulutuksen vakiinnuttaminen osaksi varhaiskasvatuksen opettajien koulutusta Helsingin yliopistossa olisi tärkeää henkilöstön saatavuuden parantamiseksi. Yliopistokoulutuksen aloituspaikkamäärien lisäämisessä tulisi tarkastella tarkemmin alueellisia tarpeita. Määrien lisäämisessä tulee parantaa ennakointia ja mitoittamalla koulutusta terveperusteisesti.

Opiskeluhuollon lakisääteisiä palveluja ja monialaista yhteistyötä varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa tulisi edelleen vahvistaa. Näin lapsilla, oppilailla ja opiskelijoilla on mahdollisuus saada varhainen ja matalan kynnyksen tuki lähipalveluna.

Kielitietoinen opetus tulisi saattaa luontevaksi osaksi kaikkea perusopetusta ja toisen asteen koulutusta. On tärkeää, että myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisia henkilöitä ohjautuu opiskelemaan opetus-, kasvat- ja ohjausala ja työllistyy eri kouluasteille.

Opettajan koulutuksessa on hyvä ottaa huomioon myös vapaan sivistystyön koulutusten erittäin heterogeeninen opiskelijakunta, joka asettaa opettajan työlle erilaisen haasteen kuin monella muulla koulutustasolla.

Opettajankoulutuksen kehittämisessä olisi huomioitava myös taide-, liikunta- ja kulttuurikasvatuksen osaamisen tarpeet kaikilla opintoasteilla. Yksilölliset tarpeet huomioiva opetus sekä hyvinvointiin ja laajaan sivistykseen tähtäävät oppimistavoitteet edellyttävät tulevaisuuden opettajilta laajaa käsitystä oppimisesta ja joustavuutta opetusmenetelmissä ja oppimisympäristöissä. Kulttuuri, taide, liikunta ja vapaa-ajan ympäristöt oppimisympäristöinä korostuvat ja opettajien on syytä osata hyödyntää niitä entistä paremmin.

Nuorisotyön toimijoilla on hyvä kokemus nuorten ja nuorten aikuisten ohjauksesta. Moniammatillisen yhteistyöntekemiseen ja nuorten ja perheiden kohtaamiseen tulisi panostaa enemmän myös opettajakoulutuksessa. Etenkin aineenopettajien koulutuksessa tämä olisi tärkeää.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

On hyvä, että taide- ja kulttuuriharrastusten tasa-arvoinen saavutettavuus mainitaan selonteossa ja että tavoitteena on edistää matalan kynnyksen harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteydessä sekä nostaa lastenkulttuurin yleis- ja hankeavustuksia.

Taiteen perusopetuksen kehittäminen ja toimintaedellytysten vahvistaminen entistä tasa-arvoisemman saavutettavuuden varmistamiseksi on kannatettavaa.

Kunnallisen kulttuurikasvatussuunnitelman tulisi olla velvoittava osa opetussuunnitelmaa, ei pelkkä suositus. Taide- ja kulttuurikasvatuksen rooli henkilökohtaisen kasvun, luovuuden, elämäntaitojen ja aktiivisen kansalaisuuden kehittymisen näkökulmasta on selonteossa nostettu esille. Taito ja taideaineiden opetus koulussa on turvattava, mutta taide ja kulttuuri oppimisympäristöinä vahvistavat kulttuurikompetenssia ja tasa-arvoista kasvua myös muissa oppiaineissa. Kunnalliset kulttuurikasvatussuunnitelmat tukevat taide- ja kulttuurikasvatuksen kokonaisuutta hyvin ja takaavat jokaiselle lapselle ja nuorelle omalle asuinalueelle sopivan ja ominaisen taide- ja kulttuurikasvatuksen kokonaisuuden. Vantaalla on käytössä toimiva kulttuurikasvatussuunnitelma peruskouluissa. Näin pitäisi olla jokaisessa Suomen kunnassa.

Kansalaisopistot huolehtivat hyvin pitkälti aikuisväestön ja ikääntyneiden taide- ja kulttuurikasvatuksesta sekä taitoaineiden opetuksesta. Siksi tässäkin luvussa tulee nostaa esiin kansalaisopistojen merkitys tällä opetuksen saralla.

Eri väestöryhmistä maahanmuuttajat ovat aliedustettuina taiteen perusopetuksesta. On hyvä miettiä keinoja, joilla voitaisiin poistaa esteet maahanmuuttajalasten ja -nuorten osallistumiselta ja mahdollistaa kaikille oman luovuuden, taitojen ja ilmaisun kehittyminen.

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Opintososiaalisia etuja käsiteltäessä tulee huomioida aikuisten perusopetuksen erityisasema. Usea opiskelija opiskelee kotoutumistuella, mutta jos opinnot eivät ole alkaneet riittävän pian, saattaa kotoutumisaika loppua kesken opintojen. Näissä tapauksissa on opintojen tukeminen riippuvainen paikallisen TE-toimiston kannasta opiskeluun. Usea aikuinen opiskelija joutuu opiskelemaan

peruskouluopintoja opintotuella ja ottamaan opintolainaa. Tämä ei ole kestävä ratkaisu, koska todennäköisesti opiskelija joutuu perusopetuksen jälkeen vielä jatkamaan opintoja toisen asteen koulutuksessa. Opintotuella peruskouluopintoja suorittava opiskelija on eriarvoisessa asemassa muihin perusopetuksen oppilaisiin nähden.

Etsivässä nuorisotyössä on tullut esille nuoria, joille on myönnetty opintolaina, mutta jotka eivät saa opintoja edistettyä. Nuorisotyön näkökulmasta onkin tärkeää, että nuori ei opintojen keskeyttämisen vuoksi joutuisi talousongelmiin.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoitteet ovat hyödyllisiä ja hyviä, mutta ottavat kantaa vain ydintehtävään. Ruotsinkielisten tukipalveluiden toiminta on perustehtävän takaamisen edellytys. Vantaan kaupunki näkee, että selonteosta puuttuvat:

1. Ruotsinkielisten ominaisuuksien ja tarpeiden huomioon ottaminen lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamisessa. Tukea tarvitseville lapsille ei ole asetettu tavoitteita ja strategiaa ruotsinkielisten tukipalvelujen saatavuudesta.
2. Kaksikielisten lasten ja nuorten tukeminen ja sen kehittäminen. Vaikka löytyy tekstissä, ei näy toimenpiteissä. Olisi otettava kantaa siihen, miten vahvistaa sitä, että monilla lapsilla ja nuorilla on jo monikielinen tausta ja miten sitä käytetään toiminnassa.
3. Ruotsinkielisen pätevän henkilöstön saatavuuden turvaaminen: esimerkiksi opinto- ja opiskelijaohjaajakoulutusta ei ole järjestetty ruotsiksi pitkään aikaan.

Tässä luvussa on erittäin hyvin oivallettu ja todettu, miten suuri merkitys on lapsen ja nuoren kielivarannon tukemisella. Vantaa pitää tärkeänä, että kaikki tämä todettaisiin myös perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen kohdalla niin, että se koskisi kaikkia kaksi- ja monikielisiä oppilaita ja opiskelijoita riippumatta siitä, ovatko he kantasuomalaisia vai maahanmuuttajataustaisia.

Ruotsinkielisten oppilaiden mahdollisuutta opiskella vieraita kieliä samalla laajuudella kuin suomenkielisillä oppilailla on tarkasteltava.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Maahanmuuttajataustaisten oppijoiden tukemisen keskiössä ovat kielitietoinen pedagogiikka, nivelvaiheiden sujuvuuden ja oppimisedellytysten turvaaminen. Kasvatuksen ja oppimisen toimiala tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet yhteisöllisyyteen, yhteiskuntaan kiinnittymiseen ja kotoutumiseen. Yhteisöllinen oppilashuolto, säännöllinen osallistuminen varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja toiselle asteelle ja oppilaiden osallisuuden tukeminen turvaavat oppilaiden tasavertaisuutta lähtökohdista huolimatta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää juuri maahan tullessiin, erityisesti perusopetuksiin loppuvaiheessa. Toisen ja kolmannen polven maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria tulee kannustaa koulumenestykseen ja kouluttautumiseen. Opintojen ohjaaminen ja monikielinen huoltajien neuvontatyö ovat tarpeellisia suomalaisen koulutusjärjestelmän ymmärtämisessä.

Positiivisen erityiskohtelun rahoituksen vakiinnuttaminen mahdollistaa tukitoimien pitkäjänteisemmän suunnittelun ja resurssien kohdentamisen. Suomi / ruotsi toisena kielenä

kehittämishjelma on ajankohtainen ja tarpeellinen yhä monikielistyvässä ja monimuotoistuvassa toimintaympäristössä.

Tässä luvussa ei ole mainittu erikseen tavoitteita ja toimenpiteitä. Pääkaupunkiseudun ja muiden suurien kaupunkien joillakin alueilla maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten määrä opetusryhmissä on niin merkittävä, että koulutuspoliittinen selonteko ei voi ohittaa maahanmuuttajia ilman konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Pienemmissä kunnissa taas maahanmuuttajataustaiset oppilaat asettavat täysin toisenlaisia haasteita koulutusjärjestelyille.

Maahanmuuttajataustaisille tarvitaan lisäksi kohdennettuja toimia eri koulutusasteilla. On hyvin tärkeää huomata, että tämä koskee suuresti aikuisten perusopetusta sekä kansalaisopistojen toimintaa. Kansalaisopistojen rahoituksessa ei tällä hetkellä huomioida esimerkiksi ohjauksen ja kuratiivisten palvelujen tarvetta.

Vantaan kaupunki näkee, että luku kaipaa konkreettisia toimenpide-ehdotuksia maahanmuuttajataustaisille kohdennettuihin toimiin eri koulutusasteilla esimerkiksi kielitietoisuuden huomioimisessa opetuksessa ja viestinnässä sekä koulutusten nivelvaiheiden sujuvuudessa.

Jos nuori tulee perusopetuksen päättövaiheessa Suomeen, hän ei ehdi perusopetuksen aikana oppia suomea (ruotsia) eikä saada perusopetuksen päättötodistusta. Tämä on nuoren kannalta kohtalokas tilanne. On tuettava kaikin keinoin nuoren mahdollisuutta jatkaa opintojaan esimerkiksi aikuisten perusopetuksessa. Tämä on eräs niistä nivelvaiheista, jonka sujuvoittamiseen tulee ohjata tukitoimia.

Vantaan kaupunki pyytää myös huomioimaan, että toisen asteen koulutus maahanmuuttajataustaisen opiskelijan kohdalla ei aina tarkoita ammatillista koulutusta. Maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita tulee tukea ja ohjata niin, että heillä on tasavertainen mahdollisuus jatkaa opintojaan lukiokoulutuksessa. Opintojen etenemistä lukiossa tuetaan, ja myös lukiokoulutukseen soveltuu edellä mainittu positiivisen erityiskohtelun malli. Jotta opiskelu toisella asteella luonnistuisi, on kielenoppimiseen ja muiden aineiden opiskeluun liittyvä tuki suunnattava vahvana jo perusopetukseen. Uuden nivelvaiheen koulutuksen tehtävänä tulisi olla kielitaidon ja opiskeluvalmiuksien monipuolinen vahvistaminen.

Vantaan kaupunki näkee, että aikuisten perusopetus ja sekä kansalaisopistoissa järjestettävä kotoutumiskoulutus tulee nostaa vahvemmin esiin oppivelvollisuuden laajentamisessa ja siihen liittyvässä koulutuksen maksuttomuudessa, uudessa nivelvaiheen koulutuskokonaisuudessa sekä ohjauksessa oppivelvollisuuden suorittamisen aikana. Sama koskee myös kaikille toisen asteen opiskelijoille turvattavia opiskeluhuollon palveluita sekä mahdollisuutta henkistä ja fyysistä hyvinvointia tukevaan toimintaan oppilaitosyhteisössä yhdenvertaisesti taustasta riippumatta, maan kaikissa osissa.

Luku päättyy korkeakouluopiskelijoihin. Selonteossa käsitellään yleisellä tasolla mm. elinikäistä oppimista ja työuran aikana tapahtuvaa täydentävää koulutusta. Sen sijaan selonteon ulkopuolelle jää isoja maahanmuuttajia koskevia koulutuskokonaisuuksia. Selonteko ei huomioi aikuisten perusopetukseen ohjautuvia nuoria aikuisia, eikä toisaalta nuoria tai aikuisia, joilla on peruskoulutus omasta maastaan.

Suuri osa Suomeen saapuvista maahanmuuttajista opiskelee suomea (ruotsia) ja muita perustaitoja kotoutumiskoulutuksessa. Kotoutumiskoulutuksen kenttä on kirjava ja laatu vaihteleva, ja muutos on tarpeellinen. Koulutuspoliittisissa linjauksissa olisi ehdottomasti otettava kantaa

kotoutumiskoulutuksen järjestämisen tapaan ja koulutuksen mahdolliseen siirtymiseen Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan. Kotoutumiskoulutukselle olisi lisäksi luotava opetussuunnitelman perusteet arviointikriteereineen ja opettajien kelpoisuusvaatimuksineen. Tämä vaatisi myös rahoitusjärjestelmän uudistuksen.

Tässä luvussa ei myöskään mainita aikuisille suunnatun lukutaitokoulutuksen kehittämistä, vaikka lukutaito on tärkeimpiä edellytyksiä suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumiselle.

Yksi käytännön esimerkki maahanmuuttajataustaisten oppimispolkujen tukemisessa olisivat erilaiset kulttuurikasvatuksen keinot. Taidekasvatus ja kulttuuriset oppimisympäristöt toimivat hyvänä tukena kielen oppimisessa. Monialainen yhteistyö ja vapaa-ajan palveluiden hyödyntäminen maahanmuuttajataustaisten lasten, perheiden ja aikuisten koulutuksessa olisi hyvä täydennys osioon.

Vantaan nuorisopalvelut pitää tärkeänä mainitun koulutusten nivelvaiheiden sujuvuuden tärkeyden ja eri toimijoiden yhteistyön tekemisen. Etenkin maahanmuuttajataustaisten nuorten tukemisessa tarvitaan taitoa kohdata perheitä ja solmia luottamuksellisia suhteita. Nuorisotyön näkökulmasta positiivista erityiskohtelua kannattaa kohdentaa erityisesti maahanmuuttajanuorten tukemiseen. Myös koulutuksen maksuttomuus edesauttaa ko. kohderyhmää.

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.

Kaikilla on oikeus maksuttomaan perusopetukseen, mutta kunnilla ei velvollisuutta järjestää perusopetusta oppivelvollisuusiän ylittäneille. Tämä asettaa heikoimmassa asemassa olevat, erityisesti maahanmuuttajataustaiset henkilöt, epätasa-arvoiseen asemaan monissa kunnissa.

Tulevaisuudessa korostuu entistä enemmän kaiken osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen: ammattisivistys ja yleissivistys ovat aiempaa lähempänä toisiaan ja kietoutuvat toisiinsa. Vapaa sivistystyö on syytä nähdä myös entistä selkeämmin kansalaisten osaamisipotentialin kasvattajana.

Hyvinvointia, demokratiaa ja aktiivista toimijuutta lähiyhteisössä ja kansalaisyhteiskunnassa edistävät myös muut oppilaitos- ja koulutusmuodot, muistuttaa Vantaa.

Viimeisessä luvussa on tärkeitä näkökulmia seitsemästä keskeisestä tulevaisuuden muutostekijästä. Kokonaisvaltaisia keinoja niiden käsittelyyn on esim. YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (Agenda 2030) ym. yhteiskunnalliset sopimukset. Opetukseen liittyvän pedagogiikan todetaan kuitenkin olevan hitaammin reagoivaa ja muuttuvaa. Yhtenä pedagogisena keinona ja toimenpiteenä olisi hyvä tuoda esiin tulevaisuuskasvatus ja tulevaisuuspedagogiikka eri kouluasteille. Se pyrkii vahvistamaan yksilöllistä ajattelua ja tulevaisuuskuva.

Vaikka suurimmalle osalle tarjotaan tutkintoa johtavaa koulutusta, tulisi huolehtia, että etenkin peruskoulun viimeisellä luokalla oleville tarjotaan riittäviä tukipalveluita kevään, kesän ja syksyn alussa. Nivelvaiheessa tulisi huolehtia riittävien tukipalveluiden jatkuvuuden turvaaminen jopa tutkintoon johtavan koulutuksen ensimmäisen vuoden ajan. Nuorisotyö voi omalta osaltaan olla osana tukiverkostoa.

Jokainen prosentti koulutuksen aloittamatta jättäneistä tarkoittaa suurissa kaupungissa useita kymmeniä nuoria, jotka eivät päädy osaksi yhteiskuntaa, vaan tippuvat siitä ulkopuolelle. Osa näistä nuorista tavoitetaan myöhemmin etsivän nuorisotyön parista. Tässä nivelvaiheessa olisi tärkeää huolehtia siitä, että yksikään nuori ei tipu. Pudokkuutta olisi syytä tarkastella jo aikaisemmissakin vaiheissa.

Teknologian osalta olisi varmistettava, että jokaisella nuorella olisi riittävät välineet, osaaminen ja tuki opintojen edistämiseksi. Digitaalinen nuorisotyö voi omalta osaltaan tukea nuoren oppimista nuoren vapaa-ajalla ja tasoittaa eriarvoistumista.

Nuorten työpajat voivat tarjota nuorena vanhemmiksi tulleille oppimisympäristön, jossa voi suorittaa työkokeilua ja parantaa peruskoulun päättötodistuksen arvosanoja turvallisessa yhteisössä. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö voi tarjota nuorelle tukea ammatinvalintaan liittyen. Nuorisotyön intensiivisellä ohjauksella on mahdollisuus auttaa sekä koulu- ja oppilaitosyhteisöä että nuorta itseään.

Nuorisotyön näkökulmasta Vantaan huolena on erityisesti se, että nuoret eivät saa suoritettua toisen asteen opintoja tai opinnot eivät etene korkea-asteelle. Vantaalla tämä tarkoittaa usealle nuorelle jo lähtökohtaisesti huonompaa työllisyystilannetta, niukempaa toimeentuloa ja epävarmuutta tulevaisuudesta. Osa näistä nuorista syrjäytyy kotiin, josta muun muassa etsivä nuorisotyö yrittää heitä tavoittaa. Etenkin huolena on nuorten pettymisen kokemukset, jotka voivat pahimmillaan johtaa muun muassa radikalisoitumiseen. Siksi etenkin kokemus osallisuudesta korostuu.